

Кермешови

ВІСТИ 2013

XXIII

18-19.05.

Лемківський

Кермеш

В Вільхівці

XXIII

Łemkowski

Kermesz

w Olchowcu

Program Kermeszu
Програма кермешу

Об'єднання Лемків
Гурток ОЛ в Вільхівці
Zjednoczenie Łemków
Koło Terenowe ZŁ w Olchowcu

XXIII Лемківський К е р м е ш в Вільхівці

XXIII Łemkowski K e r m e s z w Olchowcu

Dobór materiałów i teksty:
Natalia Hładyk, Emil Hojsak
Projekt, łamanie i skład:
Bartłomiej Kiełtyka, Bogusław Lewek
Druk: FHU LEBO Bogusław Lewek
Wydawca: Zjednoczenie Łemków

Кермешови ВІСТИ 2013

XXIII
Лемківський
Кермеш
в Вільхівці

XXIII
łemkowski
Kermesz
w Olchowcu

Spis treści:

Co słyhać w Olchowcu? Што чути в Вільхівці?	4
Olchowiec i Olchowczanie	5
-Magia Pogranicza	
-Miejsce w którym żyję	
-Іде Зьвізда Чудна...	
Звичаї Великоднього Посту	6
Kermesz (Rzecz o Olchowcu)	7
Historyczno-genealogiczne poszukiwania w Internecie	10
Velka Morava	11
Анатолій Кобеляк 16.01.1936 – 7.01.2013	14
Uchwała VIII. Zjazdu Zjednoczenia Łemków	15
Zapowiedzi	16
-XXXI Łemkowska Watra w Zdyni	
-Od Rusal do Jana	
Warto zobaczyć, warto posłuchać	17
-Zagroda Maziaraska w Łosiu	
-Radio „Skrynia”	
-Radio „Kermesz”	

Co słyhać w Olchowcu? Што чути в Вільхівці?

Olchowiec jeśli chodzi o liczbę mieszkańców jest niewielką miejscowością, wyróżnia go za to prężność tutejszej wspólnoty. W przeddzień XXIII. Łemkowskiego Kermeszu wróćmy do tego co wydarzyło się przez ten ostatni rok w Olchowcu.

Przede wszystkim dokończono zaczęta w ubiegłym roku odbudowę murka wokół Cerkwi. Przy odbudowie pracowali: Jan Toropiła, Bogdan oraz Hubert Pałka. Oczywiście, jak zawsze cały nadzór nad wykonywanymi pracami sprawował Sołtys wsi pan Zenon Fedak, który dbał aby niczego nie brakowało podczas prowadzonych prac. Po ukończeniu prac, na prośbę Rady Parafialnej mieszkańcy Olchowca i Ropianki wspólnie uporządkowali teren wokół Cerkwi. Dzięki dużemu zaangażowaniu wszystkich (frekwencja była stu procentowa), szybko i sprawnie uporano się z pozostałościami remontowymi.

Zwieńczeniem tej inwestycji był montaż dwóch stalowych bram wejściowych w odremontowanym ogrodzeniu oraz biesiada przy wieczornym ognisku.

W Domu Ludowym w części parterowej budynku wymieniono okna, a w sali kominkowej oraz w kuchni położono płytki.

Na tym nie koniec. Jeszcze w tym roku planowane jest zainstalowanie oświetlenia drogi w Olchowcu oraz utwardzenie terenu przy świetlicy, który będzie służył jako parking dla samochodów. Kolejną inwestycją będzie remont zabytkowego kamiennego mostku, wybudowanego jeszcze w czasach austriackich znajdującego się tuż przy cerkwi.

Zainteresowanie Olchowcem i mieszkańcami wsi wciąż rośnie. Co roku na Kermesz przybywa coraz więcej gości, zmienia się więc charakter tego święta, który jednych cieszy, a innych raczej smuci. Ci z Państwa, którzy szukają kameralności olchowieckiego święta mogą być trochę rozczarowani ponieważ wydarzenie zwiększyło swój rozmiar, zasięg. Jednak to co najistotniejsze poczucie swojskości oraz gościnności mieszkańców jest wciąż obecne i niezmiennie od dwudziestu dwóch lat, kiedy to po raz pierwszy postanowiono reaktywować tradycję dawnych uroczystych obchodów świąt parafialnych.

Вільхівець хочкі и невелике селечко, якби порахувати місцевих, але за то барз пружне, мож повісти: вільхівчане - то робітний нарід и тото виріжнят їх спосеред инчих громад. Напередодни XXIII Лемківського кермешу вернийме до того, што мало місце през тот останній рік в селі.

Найважніше тото, же закінчено розпочатий в тамтім році ремонт, одбудову старого кам'яного мурка при церкві. Головними майстрами били: Ваньо Торопило, Богдан и Губерт Палка. Надзір над роботом и догляд, жеби ничого не бракувало, справував шолтис села Зенон Федак. По закінчених працях Рада парафіяльна звернулася до мешканців Вільхівця и Роп'янки з пропозиційом вспільного порядкування терену коло церкви. Нихто ся не

одмагав, фрекфенція и zaangażування

било стопроцентове, порядки прудко зроблено. Закінчиньом

той інвестиції било вставліня

ж е л і з н и х

фірток до одбудованого

огороджия — кам'яного

мурка и вечірне

огніско зо співами,

бесідами для шшитких

учасників громадской роботи.

В сільській ремізі на партері поміняно вікна, саля з печом чи, як то ся гварит — коминком, и кухня дочекалися нової плитковий підлоги.

На тім ищи не конец, вільхівчане хочут освітити своє селечко, през Вільхівець буде перепроваджене дорожнє освітліня, а коло сільской світлиці плянуєся зробити стоянку для авт. Наступний ремонтний задум буде стосувався старого характеристичного кам'яного мостка, який провадит до церкви.

Заінтересування Вільхівцьом та мешканцями села цілий час росне. Шторока до Вільхівця приїжджат веце гости, змінятя тіж характер святкування, што єдних тішит, а других не барз. Тоти, котри глядают тиши и спокою, можут ся здивувати, бо вільхівецьке свято розрослося. Але тото, што найцінніше - родинна атмосфера и гостинність - цілий час присутне на вільхівецьким кермешу юж од двадцет двох років, коли то наша громада вернула до тих давних традицій спільного святкування храмових празників.

Olchowiec i Olchowczanie

Magia Pogranicza

W tym roku, nakładem Agencji Wydawniczej JOTA, ukazał się wspaniały album „Podkarpackie – magia pogranicza”, autorstwa Józefa Ambrozowicza. Publikacja ukazuje Podkarpacie jako magiczną krainę, pełną wspaniałych krajobrazów, ciekawej historii i ludzi, którzy tę historię tworzą. Biorąc do ręki ten album, odbędziemy niezwykłą podróż po najpiękniejszych zakątkach województwa, poznamy jego najciekawsze zabytki, a także będziemy mieli okazję przyjrzeć się różnorodności kulturowej tej ziemi. Każda część albumu, prócz pięknych zdjęć, zawiera także krótkie opisy autorstwa Stanisława Kłosa, dotyczące historii, kultury czy geografii regionu. Pośród tej wędrówki nie mogło zabraknąć oczywiście wzmianki o Olchowcu i Łemkowskim Kermeszu, okraszonej migawkami z corocznego wspólnego świętowania.

Miejsce mojego życia

Odcinek cyklu „Miejsce Mojego Życia”, mówiący o Olchowcu, zrealizowany w 2004 roku przez TVP Rzeszów. Program ma formę wywiadu z Mikołajem Gabło, który opowiada o życiu społeczności łemkowskiej w Olchowcu. Przytacza historyczne informacje o miejscowości, o losach olchowieckiej cerkwi, a także o historii corocznego Kermeszu. Odcinek możliwy do obejrzenia na portalu www.youtube.com

Іде Зьвізда Чудна...

Вечер коляд стався юж традиційом в Центрі культури ім. Б.І Антонича. Хоц не довгом, бо то лем третій раз спіткали-зме ся з той нагоди, але, на певно, буде він постійним елементом культурної програми Антоничівки. Вспільни колядування мають свій барз специфічний клімат, таку праві же родинну атмосферу, бо, як ся вказало: і колядники приїхали з дальша, і учасники тіж з ріжних сел. 20.01.2013р. задуркали до нас колядники аж з Вільхівця під проводом пані Марії Габло. Цікаво послухати, бо што інче село, то інчий колядовий репертуар та наспів, мелодія.

20.01.2013р. w Centrum Kultury im. B. I. Antonycza w Gorlicach wystąpiła grupa kolędnicza z Olchowca pod kierownictwem p. Marii Gabło.

Звичаї Великоднього посту

(збережено особливості вільхівецької говірки)

В тім часі обов'язував строгий піст для вшитких, навет для дітей, юж од 8-го року житя. Старши люде перестирігали з великов покров цілий піст, але понеділок, середа і п'ятниця обов'язково втримувалися од продуктів молочних. Не їли в тім пості навет маслянки, яку зливали до дерев'яної посуду, як гішка (1), путня (2), шафлик (3) і то чекало до весни, а таку маслянку звали гусянков. На обід в дни пісни часто готовили панцаки з фасольов, а на вечерю часом пекли біб на бляті кухні, який їли такий гарчій.

В інши дни посту газдыні варили варянку (4), кеселицю (4), юху (5) з грушок або яблук, до того были бандурки обаряниб, опавани (7) ціли, а часом гружани (8). В таки дни, як субота, неділя, четвер і понеділок, жени готовили пероги, різанки (9), гриби, капусту, яку часом, як было в хаті сало - помастили. А робили го з тлусцю – рідкої частини солонини, яку зашивали до жолудка - сильно насолену будили, а потім вішали над кухнєм і так вісіло пару місяців. Коли заходила потреба, брано потроха сала до капусти.

На вечерю часом варено бандурки, а до того карплі (10) готовлени і розколочени колотовльов (11) на замішку (12) до того додавали солодке молоко і так споживали. А Великий тиждень цілий был юж брез молока. В Велику п'ятницю газдыні пекли бандурки в пецу, які їли потім з варом з капусти. Некотри люде старши од

п'ятниці южничого не їли, аж на Велигден свяченину.

Великий піст был призначений для людей постити і не робити згромаджинь - треба было жити якби в самотности, в великій покорі і жалю. Жени в тім часі занималися вишиваньом хустят і блузок. Мужчіни занималися направов вишиякого ремесла і посуду вдома, а то тіж длятого, штоби бівше не грішити, не робити телеп (13) і не омавляти.

В Великим тижні треба было вшитким приступити до сповіди, а потім до Святого Причастя. В Великий четвер до сповіди ішли тівко чаривниці, босорки, бачі і знахорки, які вміли баяти (14).

Не вільно было ходити в червених лахах. Был звичай в тім часі робити порядки, мити вікна, і вшитки знарядя, білити хыжы, а тіж чістити комини.

Миколай Габло
Вільховец

1гішка - маленька бочка, на бл. 50 л, діжка;

2путня - невеличка дерев'яна посудина, вужча нагорі, з широким денцем, 10-30 л;

3шафлик - дерев'яна велика посудина з двома вушками, в якій купали дітей або давали їсти коровам;

4варянка, кеселиця - супи; 5юха - компот; бобаряни - варені з лупами; 7опавани - змащені маслом і потрясені в посуді; 8гружани - товчені; 9різанка - макарон грубо нарізаний; 10карплі - бруква;

11колотов - дерев'яне знаряддя з різками (зроблене з вершків яличок), яким колотили молоко; 12замішка - страва, варена з додатком пшеничної муки на воді або на молоці; 13телеп - плітки; 14баяти - чарувати; лікувати, виганяти хвороби.

На 2013 рік припадат 1150 років місці солунських братів Кирила і Мефодія

Календар вибраних подій, організованих Об'єднанням лемків в 2013 р.

XXXI Лемківська ватра в Ждини - 19-21 липня,

Центр культури ім. Б.-І. Антонича в Горлицях - запрашат в свої пороги без цілий рік

www.lemkounion.republika.pl www.facebook.com/CKAntonycz

Календар центральних акцій Союзу русинів-українців Словаччини у 2013 році

48 Фестиваль фольклору русинів-українців 1 - 2 червня Камйонка

59 Свято культури русинів-українців 14 - 16 червня Свидник

23 Фестиваль духовної пісні 10 листопада Снина

41 огляд народних пісень «Маковицька струна» 6 - 7 грудня Бардіїв, 8 грудня Пряшів

Kermesz (rzecz o Olchowcu)

Fragment książki autorstwa Jana Gajura "Od Magury po Oslawę. Podróż sentymentalna po łemkowszczyźnie" wydanej w 2004 roku nakładem Wydawnictwa ARETE II

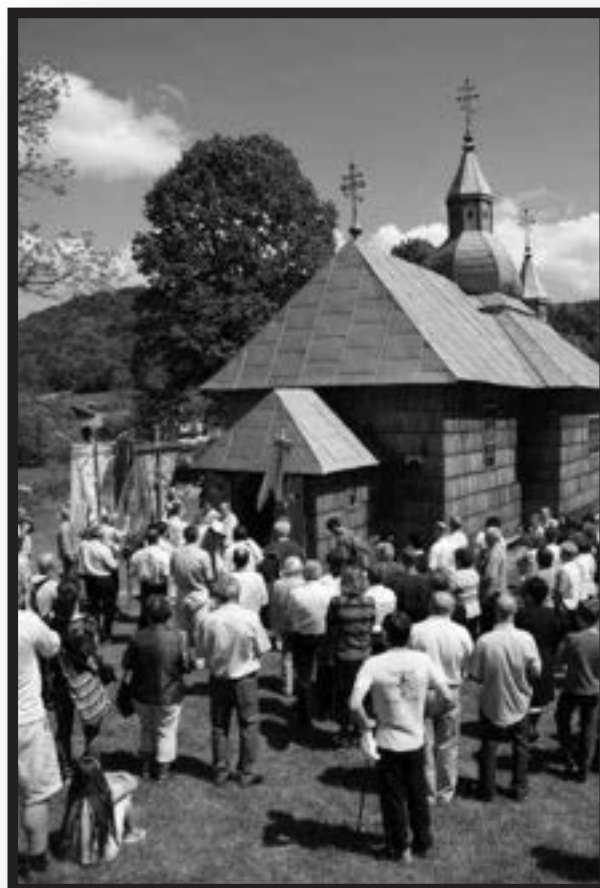
Był maj. Najpiękniejszy miesiąc w roku. W maju pięknie jest nawet w "gotyckim kurniku", jak poetycko nazywa miasto Jerzy Harasymowicz. Wjeżdżając do Olchowca odnoszę wrażenie, że zanurzam się w zaczarowaną krainę, zamkniętą zewsząd wzgórzami. Jak w Edenie - dolinę przecina uroczy potok Wilsznia. Wyniosłe jodły i buki zapraszają do cienia. Na straży wsi stoi Horb, jak biblijny anioł u bram raju. Modrzewiowa cerkiew przegląda się w wodach Olchowczyka. Na kamiennym moście prowadzącym do świątyni zatrzymał się czas. Przysiółki, Wilsznia i Baranie, jak dwa satelity, dopełniają całości bajkowej scenerii. Minęło już pięć stuleci odkąd w tej malowniczej dolinie lokowano wieś. Pierwotnie była własnością zubożałego rycerskiego rodu Wojszyków. Wkrótce, poprzez koligacje rodzinne, Olchowiec przeszedł na własność rodziny Stadnickich. W XIX w. Wieś kupili bracia Thonet z Wiednia. Żyjący tu Łemkowie wiedli skromne i proste życie. Często wyjeżdżali do pracy na Słowację. Dopiero XIX wiek przerwał monotonne i biedne życie mieszkańców, a to za sprawą nowych właścicieli, braci Thonet. Inwestowali oni spore pieniądze w przemysł drzewny. Tereny były wręcz wymarzone na tego rodzaju inwestycje. Olchowiec - długo bez cerkwi i bez znaczenia - wydawał się być, zapomnianym przez Boga i ludzi, miejscem. Dopiero w 1792 r. stanęła we wsi pierwsza cerkiew. Wieś była zbyt biedna, by podołać budowie sakralnego obiektu. Przeniesiono zatem drewnianą maleńką cerkiew ze Słowacji i ustawiono ją nad brzegiem Olchowczyka. Musiało jednak minąć kolejne sto lat, zanim Olchowiec stał się siedzibą parafii. Na razie "słowacka" cerkiew była świątynią filialną. Wieś należała do greckokatolickiej parafii w Polanach. Wraz z rozwojem przemysłu drzewnego, w Olchowcu zaczynają osiedlać się nowi mieszkańcy. Wraz z przysiółkami liczy około ośmiuset Łemków. Rodzin polskich było zaledwie osiem.

Jak już wspomniałem, pod koniec XIX w. Olchowcu erygowano parafię. Wiązało się to z potrzebą wybudowania plebanii, co też uczyniono. Teraz Olchowiec stał się dla okolicznych wsi - Ropianki, Baraniego i Wilszni - ośrodkiem życia religijnego; został też podniesiony do rangi gminy. Na przełomie wieków wieś jest bardzo rozległa; rozciąga się na południe, aż po dzisiejszą granicę słowacką, do przełęczu obok wzgórza Baranie; na zachód jego naturalnym przedłużeniem jest przysiółek Baranie, leżący przy potoku o tej samej nazwie; na wschód - przysiółek Wilsznia. Przysiółki stanowią urocze enklawy chałup położonych pośród nieprzebranych lasów. Niestety, I wojna światowa, już na samym początku, wtargnęła z całą

swą niszczycielską mocą na tę sielską dolinę. Płonęły łemkowskie chyże. Spłonęła plebania. Olchowiec podzielił los innych wsi Beskidu Niskiego.

W okresie międzywojennym, wieś podniosła się ze zniszczeń. Zwłaszcza w latach trzydziestych, wieś zaczęła nadrobić zapóźnienia. I tak, w 1932 r., powstaje szkoła. Co ciekawe, językiem wykładowym jest również - łemkowski. Zadaje to kłam oskarżeniom, kierowanym przez niektórych, wobec II Rzeczypospolitej o narzucanej mniejszościom narodowym polonizacji. Przykład Olchowca, przecież nie jedyny, stanowi dowód na to, że ówczesne władze dbały o zachowanie religijnej i kulturowej odrębności Łemków.

Apel Krystyny Pieradzkiej, autorki książki "Na szlakach Łemkowszczyzny": "...Ratujmy dawne zabytki, cerkwie łemkowskie, w ich pierwotnym wyglądzie..." - możemy śmiało odnieść również do faktu dbałości władz w zakresie zachowania odrębności tej części Polski w sferze kultury, ducha, języka - a nie wyłącznie w sferze historycznych dóbr materialnych. W latach 1932-1934, mieszkańcy Olchowca poddają gruntownej odbudowie niszczący budynek cerkwi. Świątynia pod wezwaniem "Przeniesienia Relikwii św. Mikołaja" przedstawiała smutny obraz. Nie była zapewne nowym budynkiem, gdy trafiła tutaj ze

Słowacji. Należy raczej sądzić, że była cerkwią przeznaczoną do rozbiórki, by ustąpić miejsca nowej. Tak więc, Olchowiec przedłużył jej sakralny żywot. Upływający czas oraz wojna, odcisnęły swoje ślady: ciekący dach, gnijące gonty, naruszone konstrukcje. Pomysł "remontu" był bardzo oryginalny. Starą cerkiew - obudowano nowymi ścianami z modrzewiowych desek. Nową wieżbę dachową pokryto blachą. Potem, rozebrano - znajdującą się wewnątrz "słowacką" cerkiew - i wyniesiono zużyte materiały. Pozostawiono ikonostas, pojedyncze ikony oraz nadające się do użytku wyposażenie. Nie było jednak dane mieszkańcom długo cieszyć się nową świątynią. Wybuchła II wojna światowa. Niemcy postawili tutaj strażnicę. Mimo okupacji, działała łemkowska szkoła, choć z przerwami. Mogło się wydawać, że tym razem los oszczędzi wieś. Jednak walki we wrześniu i październiku 1944 r. zweryfikowały te nadzieje. Operacja dukielsko-preszowska pozostawiła po sobie pogorzelisko. Z dziewięćdziesięciu domostw - pozostało zaledwie kilkanaście. Ucierpiała także cerkiew; spłonął ikonostas. Po wojnie, w 1945 r., większość mieszkańców, uwierzyła w propagandowe hasła nacjonalistów i wyjechała na tereny dzisiejszej Ukrainy. Pozostało 27 rodzin. Nie na długo. Także Olchowiec dotknęła akcja "Wisła". Tylko niektórym udało się pozostać we wsi. Duża zasługa w tym - proboszcza ze Żmigrodu, który wystawiał chętnym "łacińskie" metryki... Historia lubi się powtarzać. W ten sposób, wcześniej uratowano wielu Żydów. Jeszcze pięć lat temu, "wielki" Olchowiec stał się małą wioską, bez przysiółków; po Baranym i Wilszni zostały tylko nazwy. Mieszkańcy jednak nie poddali się. To oni, za cenę własnych wyrzeczeń, wyremontowali cerkiew. Niestety, świątynia była nieczynna przez szereg lat. Dopiero w 1953 r., znany już nam z Krempnej, "paroch", ks. Jan Wysoczański podejmuje się sprawować liturgię w obrządku wschodnim. Nie trwało to jednak długo. Władze PRL zareagowały natychmiast i zakazały odprawiania nabożeństw w języku starocerkiewnym. Wobec tego, ks. Wysoczański zaczął odprawiać msze po łacinie... Cerkiew jednak zamknięto. Wieś otrzymała decyzję o rozebraniu świątyni. Otrzymany w ten sposób materiał miał posłużyć do budowy garaży w Miejscu Piastowym. Gdy nadszedł dzień wykonania partyjnych dyrektyw, a w Olchowcu, przed kamiennym mostem, pojawiła się ekipa budowlana, wzmocniona oddziałem milicji - na spotkanie z nieproszonymi "gośćmi" wyszli mieszkańcy, uzbrojeni w siekiery i widły... Milicja nie zaryzykowała otwartej konfrontacji. Cerkiew pozostała. Drzwi zamknięto na kłódkę i zaplombowano. Po kilku dniach, mieszkańcy zerwali plomby i kłódkę. Jednak nabożeństwa odprawiano rzadko, obawiając się zapewne represji. Cerkiew oficjalnie otwarto dopiero w 1978 r. Obecnie służy unitom i katolikom. Mimo historycznych zawirowań, Olchowiec i tak miał szczęście. Nie podzielił losu Wilszni i Baraniego,

zarastających trawą, odchodzących w niepamięć. Dalej, w Smerecznem tylko kamienny krzyż zaświadcza o smutnej historii.

Tymczasem, Olchowiec został i żyje. Wciąż jest małą ojczyzną dla dwudziestu rodzin; w większości łemkowskich. W cerkwi lśni nowy ikonostas; jeszcze pachnie świeżą farbą. Powstał w 1989 r. Wieś może także pochwalić się małym muzeum. W chyży, należącej kiedyś do Michała Gabło, powstała - staraniem p. Tadeusza Kielbasińskiego - izba łemkowskich pamiątek. Gromadzone zbiory dają nam wyobrażenie o życiu sprzed półwiecza. Sprzęty gospodarcze, narzędzia, naczynia, ubrania - i trochę wyobraźni, a nieruchome przedmioty z przeszłości w tym łemkowskim fotoplastykonie, ożywają... Miejscowa społeczność zadbała nie tylko o materialne przedmioty, lecz sprawiła, że kultura, folklor, religijna tożsamość - stały się treścią życia. Od 1991 roku powrócono do tradycji dawnych odpustów, łemkowskich kermeszów. Odbywa się on w dzień patrona cerkwi, św. Mikołaja, w maju. Nie jest to inscenizacja. To żywa tradycja. Jest maj. Pachnie ziemia. Dolina przystrojona kwitnącymi krzewami. Z trawy wyglądają ciekawskie stokrotki.

Wszystkie pobocza drogi, zielone brzegi potoku, podwórka - wszędzie stoją sznury autokarów i samochodów; na trawie leżą rowery. Moja furmanka dopełnia obrazu. Nikt nie zwraca na nią uwagi. Jest czymś naturalnym. Kamienny mostek dawno już nie widział tyłu przechodniów. Cerkiew nie jest w stanie pomieścić wszystkich przybyłych. Tłum stoi na przycerkiewnym placu, na brzegu Olchowczyka, na kamiennym moście, wszędzie...

W powietrzu unosi się atmosfera święta. Z cerkwi dobiegają śpiewy. Dzieje się Swiataja Liturgia. Cerkiew rozświetlona setkami płomieni. Pachnie topiący się воск; miesza się z aromatem kadzideł. Lśnią ikony. Za zamkniętymi carskimi wrotami, za zasłoną ikonostasu, dzieją się cuda, których oko ludzkie nie jest w stanie zobaczyć, a rozum - pojąć. Każdy "łacinnik" powinien, choć raz w życiu, doświadczyć ortodoksji... Po liturgii, tłum gromadzi się przed sceną. Umajona brzózkami i jedliną wprowadza nastrój ludowej zabawy. "Polowa" gastronomia serwuje pieczone kiełbaski, lane piwo prosto z beczki, lody, słodycze. Są też balony; te najzwyczajniejsze - okrągłe, a także w kształcie serca; inne udają huculskie koniki. Są też stoiska z łemkowską literaturą, albumami, turystycznymi przewodnikami, mapami z regionu, wyrobami ludowego rzemiosła, współczesnymi ikonami... Obok, młody człowiek, otoczony gromadą ludzi, prezentuje ludową muzykę z CD. Dzień jest upalny, choć to dopiero maj. Mężczyźni szukają cienia. Inni, z kobietami i dziećmi, zajmują miejsca przed sceną. Na scenie, jak w kalejdoskopie, zmieniają się układy taneczne, wirują kolory. Dudni podłoga od przytupów. Małe dziewczynki w ludowych strojach tańczą przed sceną. Dorośli klaszczą, wtórują artystom. W oczach widać łzy... Powietrze drży od emocji, gwaru rozmów po latach, dźwięków skrzypiec... Kolorowe zespoły mieszają się z odświętnie ubranymi uczestnikami kermeszku; przyjechali z różnych stron Polski, ze Słowacji, Ukrainy. Cyganie popisują się wirtuozerią gry, Oślawianie zachwycają głosem solistki i tanecznymi układami. Wilsznia wprowadza w nastrój sprzed wieku.

Wszyscy podchwytyją słowa pieśni: "Jak sobi zaspiwam na wysokij hori..." Tęsknota, nostalgia, żal za łemkowynom wypełnia dolinę. Staruszka obok, połyka łzy i szept: "Cnie mi sia za Tobom..." - ziemio mych ojców, za wami góry i potoki, gdzie "stoit werba nad wodoju..." Za płotem ścieżka zarośnięta trawą - widać, że dawno nikt nią nie chodził. Tędy wiodła droga z Wenher; tędy mój "Petro iszoł z lubowania..." Uśmiecha się do wspomnień. Dawne dzieje. Tam, gdzie teraz przyszło jej żyć, nie ma ani takich wierzby, ani ścieżek, co prowadzą z Węgier; nie ma góry Horb, nie ma wysokich do nieba jodeł. Ile to razy patrzy przez okno na gołębie wyjadające ziarno z parapetu i przypomina sobie, że właśnie teraz "za Beskidom owes sijut..."

Następnego dnia pakuje rzeczy do torby; jedzie na kermesz. Może już ostatni w jej życiu, ale przecież "tam w horach duje witer, tam w horach moja chyża..." Rzeczywistość miesza się z fantazją, świat realny z baśniami. Oto autokary, jak za dotknięciem czarodziejskiej różdżki, przemieniły się w furmanki - samochody osobowe przekształciły się w dorożki. Wokół brzmi muzyka. Mijają godziny. Słońce, które przyszło ze Wschodu i wspięło się na szczyty cerkiewnych kopuł - teraz uchodzi na Zachód. łemkowski los... Tutaj, w Olchowcu jest wesoło i swojsko. Ktoś rozpałił ognisko. Zaczęła się zabawa. Teraz sceną jest cała wieś. Nogi tańczą same; po górach niesie się śpiew. Zdumiony księżyc schował się za kopułę cerkwi - i patrzy... I ja zapalam naftową latarkę i wieszam u wozu. Oporządzam kobyły. Czas w drogę! Huculska trojka biegnie lasem. Za plecami milkną pieśni. Kończy się kermesz. Za rok też tutaj przyjadę.

Historyczno-genealogiczne poszukiwania w Internecie

Trzy lata temu na łamach „Кермешових вісти”, przytaczaliśmy wzmiankę dotyczącą Olchowca z „Szematyzmu duchowieństwa Grecko-katolickiego Apostolskiej Administracji Łemkowszczyzny” wydanego w 1936 roku oraz listę olchowieckich gospodarzy z wyciągu metryki franciszkańskiej za 1857 rok. W tym roku pragniemy zachęcić Państwa do poszukiwań historycznych i genealogicznych podejmowanych na własną rękę.

W dobie coraz szerszej dostępności do większości dokumentów, duża część archiwów bibliotecznych jak i państwowych przenosi się na platformę cyfrową. Nie musimy już odbywać niekończących się wycieczek po repozytoriach, by móc zapoznać się z nieraz rzadką i ciężko dostępną dokumentacją. Wystarczy jedynie domowy komputer z dostępem do Internetu.

Jednym z takich szeroko dostępnych dokumentów, który jest ogromną skarbnicą wiedzy jest „Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim”. W przeciwieństwie do cytowanego trzy lata temu „Szematyzmu duchowieństwa...” ten dokument ma charakter świecki, choć i w nim znajdziemy wzmianki o klerze i parafiach znajdujących się na terenie ówczesnego Królestwa, które wtedy rozciągało się od Żywca na zachodzie, aż po Zbaraż i Borszczów na wschodzie. Każdy z roczników tegoż szematyzmu zawiera szczegółowe informacje dotyczące władz administracyjnych Galicji w tym m.in. nazwiska nauczycieli, urzędników różnych instytucji, nazwiska radnych oraz wyszczególnione instytucje pożytku społecznego, towarzystwa dobroczynne oraz szkoły. Poszczególne katalogi alfabetyczne, dzielone są wedle regionów, powiatów i gmin, co wydatnie ułatwia poszukiwania interesujących nas informacji. Każdy z roczników zawiera także indeks nazwisk, który jest nieocenionym źródłem podczas badań genealogicznych. Szematyzmy te, wydawane były przez cesarsko-królewską administrację od roku 1782, aż do wybuchu pierwszej wojny światowej w 1914 roku. Początkowo publikowane w języku niemieckim, od 1870 roku, miały także formę polskojęzyczną.

Z perspektywy dzisiejszego poszukiwacza, najistotniejszą kwestią dotyczącą opisywanych roczników, jest fakt, iż w tym momencie większość z nich jest szeroko dostępna w Internecie. Możemy przeglądać całe tomy, korzystając z portali takich jak Federacja Bibliotek Cyfrowych (www.fbc.pionier.net.pl), który jest wyszukiwarką dokumentów, zdigitalizowanych w polskich bibliotekach i instytucjach kultury. „Szematyzmy

Królestwa Galicji i Lodomerii...”, a także wiele innych dokumentów historycznych, możemy przeglądać również na stronie Małopolskiego Towarzystwa Genealogicznego (www.mtg-malopolska.org.pl). Korzystanie z tego szczególnego serwisu ułatwia fakt, iż zebrane i publikowane tam dokumenty mają jedynie charakter historyczno-genealogiczny co zawęża poszukiwania do interesującej nas dziedziny. Dla amatora ciekawostek i materiałów historycznych związanych ze swoim regionem dodatkowym źródłem, które oprócz archiwów bibliotek cyfrowych, daje ogromne możliwości eksploracyjne, jest Narodowe Archiwum Cyfrowe (www.nac.gov.pl), które w swych zbiorach prócz dokumentów, posiada także niezliczoną ilość zdjęć, materiałów audio i video.

Wszystkie te narzędzia, które oddaje nam do dyspozycji nowoczesna technologia teleinformatyczna, pozwalają nam zanurzyć się w historii własnej miejscowości, a co dla bardziej dociekliwych, także w historii własnych przodków czy rodzin. Nie musząc wychodzić z domu możemy śledzić całe stulecia ciekawej, wspólnej historii, do czego serdecznie zachęcamy.

Bartłomiej Kiełtyka

Velka Morava

Artykuł Anny Rydzanicz publikowany w
„Przegląd Prawosławny” Nr 10 (255) paźd. 2006r.

863 2013

W październiku 1966 roku pociągiem, w ośmiu potężnych wagonach, objętością odpowiadającym 22 wagonom towarowym, w zabezpieczonych skrzyniach, przewieziona została „Velka Morava”, niezwykła wystawa archeologiczna o dużym wymiarze ideowym. Zorganizowana w 1963 roku przez Czechosłowacką Akademię Nauk w 1100-lecie przybycia na Morawy Braci Soluńskich Cyryla i Metodego oraz powstania państwa wielkomorawskiego, była wydarzeniem znaczącym na świecie, a jeszcze bardziej w komunistycznej i zateizowanej Czechosłowacji. Stolica Dolnego Śląska okazała się siódmym po Brnie, Nitrze, Pradze, Atenach, Wiedniu i Moguncji miastem goszczącym „Velką Moravę”. Jej otwarciu 20 października 1966 roku towarzyszyła sesja naukowa, której dorobek został zamieszczony w X tomie *Silesia Antiqua*, wydanym w 1968 roku przez Ossolineum. Wybitni archeolodzy, historycy i językoznawcy z Polski i Czechosłowacji podkreślali wielkie znaczenie misji Cyryla i Metodego w historii Europy. Od dnia jej otwarcia do zamknięcia 20 stycznia 1967 roku, przez sale muzeum przewinęło się 35 tysięcy zwiedzających.

Dzięki wystawie świat dowiedział się o wynikach badań archeologicznych, pokazujących dzieje i kulturę jednego z pierwszych państw słowiańskich już w IX wieku i jego wpływ na kształtującą się wówczas państwowość polską w Małopolsce i na Śląsku - mówi dr Janusz Kramarek, wówczas kurator wystawy z polskiej strony, dziś emerytowany starszy kustosz muzeum i wykładowca wrocławskiej ASP.

Badania archeologiczne związane z początkami państwa wielkomorawskiego obaliły panujące dotąd przekonanie o decydującym wpływie kultury germańskiej na rozwój i powstawanie państw słowiańskich.

Wielka Morawa, jedno z pierwszych państw Słowian, powstało w IX wieku na terenie Moraw, Słowacji i częściowo Dolnej Austrii. W okresie największego rozkwitu, w końcu IX wieku, swymi wpływami oprócz Czech, części Łużyc, Panonii, obejmowało Kraków i Śląsk. Panowanie księcia Rościsława w latach 846-870 uznawane jest za najświetniejszy okres w jego historii. Wyrazem dążenia ambitnego władcy do uniezależnienia się od wpływów niemieckich było sprowadzenie w 863 roku z Bizancjum misjonarzy i wybitnych uczonych - Konstantyna i Metodego.

- W dziejach Słowiańszczyzny postaci świętych Cyryla i Metodego okazują się pierwszoplanowe, a ich misja jako Apostołów

Słowian, tworzenie obrządku słowiańskiego w liturgii, a także wprowadzenie piśmiennictwa pozwoliło włączyć Słowian w kulturę ówczesnej Europy - mówi dr Janusz Kramarek.

Na miejsce wystawy przeznaczono zrujnowany kościół św. Anny na Wyspie Piaskowej, dziś - czego wtedy nikt nie przewidywał - cerkiew św. św. Cyryla i Metodego.

Konstantyn i Metody, kiedy zostali skierowani w 862 roku przez cesarza Bizancjum Michała III oraz patriarchę bizantyjskiego Focjusza, na prośbę księcia Rościsława, na misję do Słowian, byli profesjonalistami najwyższej klasy. Przygotowując się do tak ważnego zadania Konstantyn ułożył pierwszy alfabet słowiański - głągolicę - oraz przełożył z greki znaczne części Pisma Świętego.

Bracia, wychowani w Salonikach, gdzie istniało liczne osadnictwo słowiańskie, znający ich mowę z dzieciństwa, wyruszyli na trzecią w swoim życiu wyprawę w służbie imperatora. Wcześniej, podczas pomyślnej - wyprawy do chana Chazarów, w Chersonesie na Krymie odnaleźli grób świętego Klemensa, jednego z pierwszych papieży rzymskich, zesłanego tam przez cesarza Trojana w 98 roku, w czasach prześladowań chrześcijan, do ciężkich robót w kopalniach i zabrali jego relikwie.

Pojawienie się nowej misji wśród Słowian nie było mile widziane przez duchowieństwo niemieckie, które od początku IX wieku podejmowało tam próby chrystianizacji. Około 830 roku, za panowania księcia Pribiny, arcybiskup salzburski Adalram poświęcił kościół w Nitrze. Jednak poddani nadal trwali w swych pogańskich wierzeniach.

Bracia Soluńscy w usuwaniu wierzeń pogańskich okazali się bezkompromisowi. Szybko wyrugowali ich pozostałości, wprowadzając do liturgii zrozumiały język słowiański. W tym celu przełożyli Ewangelię, modlitwy i teksty liturgiczne, dając podwaliny literaturze słowiańskiej.

W 866 roku opuścili Morawy, aby przez Panonię, Wenecję dotrzeć do Rzymu i w imieniu książąt Rościsława i Kocela prosić papieża Hadriana II o powołanie archidiecezji morawsko-panońskiej oraz zaaprobowanie liturgii słowiańskiej. Papież, ujęty przywiezieniem relikwii świętego Klemensa, mimo skarg misjonarzy niemieckich przyjął Braci Soluńskich z wielkim szacunkiem, a wkrótce potem zezwolił na odprawianie liturgii w języku słowiańskim.

Konstantyn w Rzymie wstąpił do klasztoru przyjmując imię Cyryl i tam zmarł 14 lutego 869 roku. Pochowano go uroczyście w rzymskim kościele świętego Klemensa, w którym spoczęły

także relikwie przewiezione przez Braci Sołuńskich z Krymu.

Po śmierci Cyryla, Metodego wyświęcono na kapłana. W tym czasie na Morawach zaszły istotne zmiany polityczne. Rościsław został pozbawiony władzy przez swego bratanka Świętopełka (871-894), który kazał go oślepić i wydał Frankom. W 870 roku Hadrian II na prośbę księcia panońskiego Kocela, syna Pribiny, wyświęcił Metodego na pierwszego arcybiskupa panońsko-morawskiego. Biskupi bawarscy, przeciwni papieskim decyzjom, zaprosili nowo wyświęconego biskupa na synod w Ratyzbonie i tam wtrącili do więzienia. Po dwu i półrocznym pobycie w ciężkich warunkach, bity i głodzony Metody odzyskał w 873 roku wolność. Dopiero wtedy mógł zająć się administrowaniem własną diecezją.

Wprowadzenie słowiańskiego pisma okazało się milowym krokiem w rozwoju Velkiej Moravy. Oprócz tłumaczeń tekstów liturgicznych i Pisma Świętego powstaje regulujący porządek prawny w państwie kodeks cywilny Zakon sudnyj Ijudem. Historycy i archeolodzy podkreślają, że lata biskupich rządów Metodego, 875-885, to okres największego rozkwitu państwowości słowiańskiej na Morawach. Czas rozwoju miast Mikulčic, Nitry, Starego Mesta. Uherskiego Hradiste - budowy świątyń i klasztorów oraz rozwoju piśmiennictwa słowiańskiego. Na samych Morawach odkryto fundamenty szesnastu budynków kościelnych, dających świadectwo istnienia przedtem nie znanej na tym terenie architektury cerkiewnej. Oprócz skromnych budowli odkryto bazyliki oraz rotundy z absydami.

Okres ten w historii Wielkiej Morawy to walka niemieckich biskupów o władzę i wpływy sięgająca papieskiego dworu, gdzie nowy papież Jan VIII, ten sam, który wcześniej interweniował w sprawie uwolnienia Metodego z bawarskiego więzienia, nakładając klątwę na więziących go biskupów, pozbawiając ich przy tym funkcji, cofnął zgodę na odprawianie liturgii w języku słowiańskim.

Wobec takiego obrotu sprawy arcybiskup morawsko-panoński udał się po raz ostatni do Rzymu, aby skutecznie w bliżej nieznany potomnym sposób uzyskać zgodę na powrót języka do liturgii i pracę misyjną. Niestety, nie było to satysfakcjonujące zwycięstwo, ponieważ wieloletni przeciwnik misji wśród Słowian Wiching został jednocześnie biskupem pomocniczym obrządku łacińskiego na Morawach i chociaż jurysdykcyjnie podlegał Metodemu, nadal knuł przeciwko niemu intrygi. Arcybiskup, zmęczony walką o wpływy, wycofał się z rywalizacji i zajął się przekładem ksiąg liturgicznych oraz dalszych części Pisma Świętego, kończąc dzieło rozpoczęte przez Cyryla.

Metody, sercem zwrócony ku Bizancjum, pod koniec życia złożył wizytę cesarzowi Bazylemu I. Umarł na Morawach 6 kwietnia 885 roku, zostawiając grono uczniów i zwolenników. Świadomy do końca wagi swej misji, wyznaczył na swoje miejsce Słowianina Gorazda, który nie został

dopuszczony do godności wskutek zabiegów Wichinga u księcia Świętopełka. Dzieło Braci Sołuńskich na Morawach upadło.

Obrządek słowiański został zlikwidowany, a ich uczniowie za panowania Świętopełka w latach 885-890 byli prześladowani. Źródła podają, że około dwustu następców Cyryla i Metodego opuściło Morawy, by kontynuować dzieło mistrzów w sąsiednich krajach. Wielu z nich znalazło schronienie w Bułgarii, rozpowszechniając obrządek słowiański wśród Bułgarów i Serbów, skąd dotarli na Ruś, dając silne fundamenty prawosławia w tej części Europy.

Mimo upadku Velkiej Moravy, której kres ostatecznie położył najazd Madziarów w latach 905- 906, idea misyjna Cyryla i Metodego objęła ziemie czeskie, do czego przyczyniło się między innymi w 880 r., podczas pobytu na dworze u Świętopełka, przyjęcie chrztu przez księcia czeskiego Borzywoja z rąk św. Metodego. Przez dziesięć lat jako zwierzchnik Kościoła na Morawach miał on duży wpływ na rozprzestrzenianie się obrządku słowiańskiego w krajach ościennych. W ten sposób dotarł on na leżący w obrębie państwa wielkomorawskiego Śląsk oraz do Małopolski. Znany jest fragment „Żywotu Metodego”, o poselstwie z jego inicjatywy do silnego pogańskiego księcia, siedzącego na Wiśle, który urągał chrześcijanom. Święty przepowiedział księciu, że jeśli nie przyjmie z własnej woli chrześcijaństwa, zostanie do tego zmuszony w niewoli na obcej ziemi, co też się stało.

Na wystawie zostały wyeksponowane również wątki wiślickie. Gród czasowo wchodzący w skład państwa wielkomorawskiego, w IX stuleciu nie dorównywał świetnością miastom na Morawach, rozwinął się jednak w X-XII wieku. Wykopiska archeologiczne w kolegiacie sugerują słowiański charakter obrządku. Obok kielicha i wapiennej chrzcielnicy w kształcie misy, na posadzce świątyni odkryto tablicę, na której łacińskie napisy pokryły zatarte pismo głągolicke, dziś nie do odtworzenia.

Zdarzyło się zaś z tajemnej woli Boga - pisze Gał Anonim. Istnieją hipotezy, jakoby święci dotarli na „dwór” Piasta. Doktor Kramarek w książce „U źródeł archeologii”, napisanej z żoną Ireną, przypomina legendę o przybyciu na dwór Popiela dwóch aniołów, o których wspomina w dawniejszych tłumaczeniach Gał Anonim w „Kronice polskiej”. Według państwa Kramarków nie było rzeczą niemożliwą, aby dwaj misjonarze lub ich uczniowie otarli się o dwór protoplastów Mieszka I. Legenda mówi, że wysłannicy, którzy przybyli na dwór Popiela, urządzającego ucztę synom, potrafili porozumieć się z księciem w języku słowiańskim. Nie wpuszczeni do grodu przez strażę, trafili do ubogiej chaty książęcego oracza Piasta na uroczystość postrzyżyn syna Siemowita, gdzie spotkali się ze słowiańską gościnnością. W źródłach Bracia Sołuńscy nazywani są „aniołami bożymi”, angelos po grecku, i w tym znaczeniu słowo to występuje w starożytnej

literaturze greckiej oraz Biblii, ale Roman Grodecki tłumaczy je nie jako „anioł”, lecz „wysłannik”, a w wydaniu szóstym „goście”.

Ślady misji św. św. Cyryla i Metodego pojawiły się też na Śląsku. „Breslauer Zeitung” z 1820 roku podało, iż w 1816 roku pod Wołowem niemieccy archeolodzy odkryli szczątki szkieletu ludzkiego z zawieszoną na szyi ikoną z brązu, przedstawiającą Madonnę z Chrystusem oraz pastorał biskupa obrządku wschodniego.

Dużą zagadkę stanowi góra Ślęża z krzyżami przypominającymi krzyże św. Andrzeja na pięciu figurach, dawniej służących Ślęzanom do celów kultowy. Podobne znaki pojawiają się też obok, na skałach. Nie jest, według państwa Kramarków, całkiem wykluczona możliwość dotarcia tam w IX w. uczniów Cyryla i Metodego.

- Śląsk przez pewien czas mógł być częścią Velkiej Morawy, a Konstantyn i Metody musieli słyszeć o jednym z największych ośrodków kultu pogańskiego - mówi dr Irena Kramarek.

Bardzo prawdopodobna wydaje się więc, wola Apostołów Słowian dotarcia na Ślęzę. Jeżeli tak, okres chrystianizacji był krótki, trwający dwa-trzy lata, pomiędzy rokiem 863 a 866 lub - bardziej prawdopodobne - w latach 875-885, kiedy arcybiskupem był Metody. Jednak późniejsze wydarzenia przyczyniły się do powrotu pogaństwa, o czym w swojej XI-wiecznej kronice wspomina biskup merseburski Thietmar.

Z wpływami misji cyrylo-metodiańskiej na Śląsku związane są dwa inne miejsca - Smogorzów na Opolszczyźnie i nieistniejąca potężna słowiańska twierdza Ryczyn koło Oławy, broniąca szlaków handlowych i przepraw przez Odrę. We wczesnym średniowieczu znajdował się tam gród i kasztelania.

- Na wszystkich starych mapach od XV wieku, aż po francuskie i pruskie z okresu napoleońskiego, obok nazwy miejscowości Smogorzew pojawia się łaciński napis Prima Silesianum Schola - mówi dr Irena Kramarek.

Co to oznacza? W średniowieczu mianem schola oprócz kościoła określano również misję.

Czyżby więc istniała tam pierwsza na Śląsku misja? Wrocławscy archeolodzy uważają, że istnienie w obydwu miejscowościach placówek misyjnych było możliwe. Jan Długosz w „Kronice”, zapewne powołując się na dostępne sobie źródła, wymienia biskupów, którzy przed 1000 rokiem mieli przebywać w Smogorzowie - Gotfryd i Urban, zaś w Ryczynie Klemens, Lucyliusz, Leonard i Tymoteusz. Stąd wynika, że istniały tam biskupstwa misyjne przed powołaniem we wspomnianym 1000 roku biskupstwa we Wrocławiu. I chociaż nie można jednoznacznie określić charakteru misji i obrządku, to jest pewne, że chrześcijaństwo na ziemiach polskich istniało na długo przed 966 rokiem i bliżej było mu do obrządku słowiańskiego niż łacińskiego. Istnieją hipotezy, jakoby wspomniany w kronikach pierwszy wrocławski biskup Jan po reakcji pogańskiej schronił się też w Ryczynie, który od 1038 do 1051 roku była siedzibą biskupów.

Ostatnim na Śląsku bastionem misji św. św. Cyryla i Metodego był klasztor benedyktynów obrządku słowiańskiego w Oleśnicy, założony w 1380 roku przez księcia oleśnickiego Konrada, a wzorowany na klasztorze Emaus z Pragi. Podobny dziesięć lat później ufundowali Władysław Jagiełło i królowa Jadwiga na krakowskim Kleparzu.

Cyryl i Metody patrzyli na porządek w ówczesnej Europie perspektywnie. Zdawali sobie sprawę, że pomiędzy Bizancjum a Rzymem jest w niej miejsce dla kultury Słowian. Niestety, ich dzieło z czasem uległo rozproszeniu.

Misja do Chazarów zaowocowała już sto lat później. Chersonez, późniejszy Korsuń, stał się poważnym ośrodkiem wschodniego chrześcijaństwa, gdzie chrzest przyjął książę Włodzimierz. Z Korsunia przywiózł do Kijowa święte ikony oraz uczonych mnichów. Podobnie jak sto lat wcześniej Apostołowie Słowian, zabrał też relikwię św. Klemensa, którą umieszczono w kijowskiej cerkwi Bogarodzicy Dziesięcinnej.

* * *

Dziś o wystawie zorganizowanej przez Czechosłowacką Akademię Nauk pamięta niewiele osób. Państwo Kramarkowie z wielkim sentymentem wspominają Velką Morawę, nie tylko ze względu na jej naukowy charakter. - Chciałbym, biorąc pod uwagę duchowy wymiar wystawy oraz świetność Muzeum Archeologicznego, aby w przedsionku cerkwi św. św. Cyryla i Metodego została odsłonięta pamiątkowa tablica - wyznaje dr Janusz Kramarek.

Anna Rydzanicz

św. Cyryl i św. Metody
na witrażu kościoła parafialnego w Pile
projektant: Paweł Przyrowski

Анатолій Кобеляк

16.01.1936 – 7.01.2013

Анатолій Кобеляк народився 16 січня 1936 р. у с. Крампна Яслівського повіту. У 1947 р. разом з родиною був депортований операцією „Вісла” на Гожівщину. У 1957 р. закінчив педагогічний ліцей і вчителював у польській школі.

У 1961 р. переїхав до Варшави і почав працювати у редакції українського тижневика „Наше слово” спочатку як технічний редактор, а згодом, аж до виходу на пенсію, був секретером редакції. Опрацьовував і підготовлював до друку також матеріали на лемківську тематику. Після відходу з редакції редактора Михайла Дзвінки довгий час редагував „Лемківську сторінку”, сприяв друкуванню на сторінках тижневика циклу „З історії та культури лемків” (автор І. Красовський). На увагу заслуговує дбайливе опрацювання „Смаку долі” Семана Мадзеляна, до якого ставився як до автора численних матеріалів, і як до людини - з великою повагою й пошаною. Додатково займався також технічним оформленням уєскатівських видань, в тому й „Українських календарів”, та кількох „Православних календарів”, що їх редагував П. Доманчук, а також кількох видань Отців Василіян (Варшава). Був активним членом славних „Журавлів” Ярослава Полянського.

Покійний мав тільки самотнього брата Василя, який тепер проживає в Канаді. Анатолій одружився з Любою Вербовою з-над Солокії, працівницею ГП УСКТ, яка займалася українським шкільництвом. У них народилося двоє синів - Роман та Ігор, який уже має власну сім'ю.

Відхід з понад 30-літньої праці у „Нашому слові” пережив дуже болісно. Це була його, як сам казав „Фраїрка”, там його можна було стрінути, часто самотнього у праці, о кожній годині дня. Людей так прив'язаних до сумлінної праці, мабуть, уже немає.

На початку 90-х років ХХ ст. разом з редактором Романом Галаном заснував двотижневик „Гомін” та співредагував його (вийшло 16 номерів). Співпрацював також з польським видавництвом „Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne”, для якого підготував до друку декілька підручників для українських

дітей у Польщі та два посібники для вчителів, а також українсько-польський та польсько-український словник, авторами якого є Мар'ян Юрковський і Василь Назарук. Годиться ще доповнити, що нотна графіка в українському співанику Йосипа Курочки та у польських підручниках для II-VIII класів - це також його робота. За клопотанням А. Кобеляка у Видавництві Об'єднання українців у Польщі в 1990 р. вийшла поетична збірка Василя Стуса „Веселий цвинтар” (він її також підготував до друку).

Його співпраця з новоствореним Євгеном Місилом видавництвом „Український архів” також була плідна. Редагувати, готувати до друку книжки на той час було вже менш складно, адже з'явилися комп'ютери, набір текстів і оформлення сторінок відбувалося

електронним способом, як каже Анатолій, друкарню він мав уже „під заголовком” (під подушкою), не було цензури (окрім грошевої). Під дбайливим оком Є. Місила А. Кобеляк підготовлював книжку за книжкою. Були це позиції здебільшого мемуарного характеру, але були й дослідницькі,

наукові і навіть поетичні збірки. Спочатку (1995 р.) вийшла „Удома й на чужині” за редакцією С. Демчука, автором якої був лікар за професією Володимир Сава з Ольштина, родом з Угринова. Підготовка книжки, хоч і невеличкої за об'ємом, вимагала декількох зустрічей автора, редактора й видавця. Як згадував Анатолій, після „сварки” на прощання пан доктор завжди частував коньяком та питав: „Та чим же я ся вам, пане редактор, віддячу?” „Та випишіть мені, пане доктор, рецепту на розум, і будемо квіта”. Чи „поквиталися” вони, годі повісти. Але незабаром появилися спогади Івана Гука „Село над Солокією” за редакцією Р. Галана, а за ними - вельми цікава й корисна, також для лемків, наукова праця проф. Михайла Лесіва „Українські говірки у Польщі” та вікопомні спогади лемка о. митрата С. Дзюбини „І стверди діло рук наших”, „Повстанські могили”, „Repatriacja czy deportacja. Przesiedlenie Ukraińców z Polski do USSR (1944-1946)” (два томи), „Слідами пам'яті” - це чотири чергові книжки за редакцією Є. Місила, переповнені

Анатолій Кобеляк

новими, ніде на той час не публікованими документами й світлинами. За редакцією Б. Гука вийшло також „Закерзоння”.

На особливу увагу заслуговують три книжки за редакцією Р. Галана, про роботу над якими з пієтизмом згадують і Роман, і Анатолій. Перша - це мемуари Анни Карванської-Байляк „Во ім'я твоє”, друга - також цієї авторки - „Україно, визнай” - документ з перепоховання праху загиблих у Бірчі вояків УПА, серед яких був і перший чоловік пані Анни Дмитро Карванський „Орський”, та третя - „Богунові тридороги” - також мемуари, автором яких є другий чоловік пані Анни Роман Байляк. Вже поза видавництвом „Український архів”, з матеріалів, надісланих І. Красовським, при допомозі ред. Р. Галана опрацював і підготував до друку „Лемківський календар-1997” (Львів, 1996) та бібліографічний показник „Іван Красовський” (Львів, 1997), працював над «Енциклопедичним словником Лемківщини» та великим співаником Ярослава Полянського.

Коли запитати Анатолія, в які книжки вклав найбільше серця, то навіть крізь сон відповість: „Поетичний триптих Остапа Лапського”. Він його і редагував, і підготував до друку. Перша збірка цього триптиха - „Мій почитачу” (2000), друга - „Себе: розшукую?!” (2003), третя - „Обабіч: істини?!” (2003) (усі три вийшли в „Українському архіві”). Поет, Остап Лапський, за третю збірку отримав українського „Нобеля” - Національну премію України ім. Тараса Шевченка

Прощали Анатолія в день похорону 11 січня 2013 р. у Варшаві в церкві дружина Люба, сини Роман, Ігор та й брат Василь, уся родина, колишні співпрацівники Покійного та нинішні працівники з гоовним редактором Ярославом Присташем, Об'єднання українців у Польщі на чолі з Петром Тимоєм, хористи „Журавлів” з колишнім диригентом Романом Реваковичем і нинішнім Ярославом Вуйциком, керівник Українського архіву Євген Місило, працівники видавництва „Тирса” зі Стефанією Лайкош, друзі з Варшави і з-поза неї, знайомі. Заупокійні Богослужби у греко-католицькій церкві в супроводі хору колишніх і нинішніх „журавлів” відправив парох о. Петро Кушка.

Спочив бл.п. Анатолій Кобеляк на Вавжишевському цвинтарі у Варшаві. А журавлина родина заспівала „Чуєш, брате мій”. Згадаймо Його тихим, щирим словом. Спочивай, Друже Редакторе, вічним тихим і блаженним сном.

Від імені українців з Лемківщини, родині Покійного складаємо глибоке співчуття з приводу відходу у вічність найближчої особи. Вічна Тобі, Друже Анатолію, пам'ять!

**українці з Лемківщини
редакція „Ватра” і ГУ ОЛ
(П. Шафран)**

UCHWAŁA VIII. ZJAZDU ZJEDNOCZENIA ŁEMKÓW

Przed 65 laty została dokonana przez aparat państwa totalitarnego deportacja ludności ukraińskiej z jej historycznych sadyb w ramach akcji „Wisła”.

Senat RP w swej Uchwale z 03.08.1990 r. dokonał jej oceny. Również Prezydenci Polski i Ukrainy Aleksander Kwaśniewski i Leonid Kuczma, a następnie Lech Kaczyński i Wiktor Juszczenko zajęli stanowiska potępiające działania totalitarnego systemu w stosunku do Ukraińców – obywateli RP w roku 1947. Historycznej i politycznej oceny deportacji nie dokonał dotąd Sejm RP. Działania tej operacji i ich skutki nie obciążają demokratycznego od 1989 roku, Państwa Polskiego. Choć od tych tragicznych wydarzeń minęło 65 lat nie zlikwidowano społecznych, kulturowych, politycznych oraz materialnych następstw akcji „Wisła”. W ramach usuwania skutków deportacji wnosimy o przygotowanie rządowego programu likwidacji następstw wypędzenia. Dotyczyłoby to sfery poszczególnych osób jak również całej społeczności, która poniosła znaczne straty w sferze materialnej - utrata własności indywidualnej oraz kultury – utrata szkół, bibliotek, internatów; przez deportację zniszczono wielowiekowy dorobek kulturowy naszych przodków.

My, Delegaci na VIII Zjazd Zjednoczenia Łemków w Gorlicach, jako obywatele Rzeczypospolitej Polskiej zwracamy się do Sejmu, Prezydenta i Premiera Rządu RP o dokonanie politycznej i prawej oceny akcji „Wisła” oraz jej skutków. Jednym ze skutków wypędzenia jest bardzo duże rozproszenie naszej społeczności. Dlatego też wnioskujemy o powołanie na szczeblu centralnym przez Ministerstwo Kultury Centralnego Muzeum Kultury Ukraińskiej, z jej regionalnymi odcieniami Łemkowszczyzny, Bojkowszczyzny, Nadsania, Chełmszczyzny i Podlasia. Owo muzeum ukazywałoby różnorodność naszej kultury w Polsce, wpisywałoby się w panoramę wielokulturowości w Polsce a jednocześnie częściowo czyniłoby zadość słusznym społecznym oczekiwaniom.

Jesienią ubiegłego roku rozpoczęto procedurę projektu Uchwały Sejmu, potępiającej akcję „Wisła”. W związku z tym dają się zauważyć gry polityczne i ideologiczne, przedkładane ponad wszelką prawdę historyczną, co do właściwej oceny działań totalitarnego państwa sprzed 65 lat. Ta atmosfera budzi nasz wielki niepokój.

Pomimo wielu wysiłków podejmowanych przez polskie i ukraińskie środowiska demokratyczne, polityków i władze ustawodawcze i wykonawcze obu państw, a także działania Kościoła Katolickiego i Cerkwi, raz kolejny okazuje się, iż ocena tragicznych działań na Wołyniu i nasza tragedia 1947 roku po obu stronach granicy dzieli dwa bratnie, słowiańskie narody. Dlatego też my, uczestnicy VIII Zjazdu ZŁ, nie możemy się zgodzić z taką atmosferą wokół oceny krzywd akcji „Wisła” oraz tragedii ofiar Wołynia w 1943 r. Nie można zła usprawiedliwiać złem. Stąd też apelujemy o wyrażenie woli pojednania ponad uprzedzeniami i podziałami politycznymi.

Gorlice, 26. stycznia.2013 r.

Zapowiedzi

XXXI Łemkowska Watra w Żdychyn 19-21.07.2013r.

W tym roku programowo chcielibyśmy zwrócić się w stronę spraw tożsamości kulturowej Łemków, do jej szerokiego spektrum zarówno znaczeniowego jak i przedmiotowego a dokładniej ujęcia jej w różne formy ekspresji artystycznej czy wartości intelektualnej. Zależy nam aby ludzie szczególnie młodzi zdawali sobie sprawę ze swojej odrębności kulturowej, która wbrew wszechobecnej popkulturze jest bardzo piękna i sama w sobie atrakcyjna. Bez poczucia inności, wyjątkowości trudno jest kształtować własne poczucie tożsamości, czy to na poziomie jednostkowym, czy grupowym. Kolejną bardzo istotną kwestią jest przeszłość, zarówno biografie indywidualne, jak i historia, która w ogromnej mierze, czy tego chcemy czy nie wpływają na naszą tożsamość.

Watra programowo

Będzie składała się z różnych akcji, wydarzeń towarzyszących oraz koncertów muzycznych sceny głównej. Oto niektóre z propozycji.

З бабиной загороди / Z babcinego podwórza

Czyli gospodarski blok integracyjny: plectenie koszy wiklinowych, dojenie krowy, kopienie siana, przecinanie kłody (rizanja droł), oczywiście jak co roku zawitają do nas maziarze w Łosia.

Варгати знати / Warto wiedzieć

W programie spotkań literackich i nie tylko będziemy mówić o prof. Jerzym Nowosielskim, Bohdanie Osadczuku, a także o procesie formowania się tożsamości narodowej u Łemków czy kwestiach językowych gwary łemkowskiej. Wieczorem projekcje filmów dokumentalnych.

Чуже хвалите, а свого не знате / Cudze chwalcie, a swego nie znacie

Бесідує, раджу, гварю, гадам, повідам - kampania społeczna

Пам'ятаме / Pamiętamy

Pochód, światełko do nieba - symboliczne upamiętnienie naszych przodków

Маш бідю музику - наш талант шоу / Masz biedo muzyke - nasz talent show

To propozycja programowa sceny głównej, która na razie jest formowana. O tym kto zagra na Watrze dowiecie się niebawem.

Приходте, Приїжджайте, Прибуываєcie

Od Rusal do Jana 2013 28.07.2013r.

Święto kultury i tradycji łemkowskich w Muzeum Kultury Łemkowskiej w Zyndranowej. Święto zostanie zainaugurowane nabożeństwem w cerkwi o godz. 11:00. Program rozpocznie się o godz. 13:00.

W programie między innymi:

- występy zespołów muzycznych,
- otwarcie nowych wystaw,
- konkursy,
- pokazy rzemiosła,
- projekcje filmów.

Warto zobaczyć, warto posłuchać

„Zagroda Maziarska” w Łosiu oddział Muzeum Dwory Karwacjanów i Gładyszów w Gorlicach

Godziny otwarcia:

- w dni powszednie
w godz. od 10:00 do 18:00
- w soboty i niedziele
w godz. od 9:00 do 15:00
- dzień wolnego wstępu: czwartek

Kontakt:

"Zagroda Maziarska" w Łosiu
Łosie 34, 38-314 Łosie
tel. 18 35 34 363
email: zagroda.maziarska@gmail.com

Ekspozycja stała poświęcona jest historii wsi Łosie oraz historii maziarstwa – łemkowskiego ludowego przemysłu destylacji ropy naftowej i handlu jej produktami. W zagrodzie składającej się z chałupy, stodoły i spichlerza eksponowane są tradycyjne wozy maziarskie wraz z wyposażeniem oraz dziewiętnastowieczne sprzęty codziennego użytku.

Dla tych, którzy chcą się zgubić

Jest taka wieś w Polsce, w której nie można odebrać telefonu komórkowego ponieważ nie ma tam zasięgu żaden z tak solidnie reklamujących się operatorów. Nie można tam też obejrzeć programów polskiej telewizji publicznej bez pomocy satelity i cyfrowego talerza. Wiele osób chwali sobie taki stan rzeczy ale niektórzy sądzą, że być może to zemsta losu za lata chwały tej wsi. Wieś Łosie wtulona w zielone zbocza Beskidu Niskiego była kiedyś słynna na całą Polskę i solidny kawał Europy. Stąd przez dziesięciolecia każdej wiosny wyruszały wozy wypełnione dziegciem, oliwą i smarami. Łosie najbogatsza wieś Łemkowszczyzny — gdzie dumny fach maziarza był przekazywany z pokolenia na pokolenie. Wydawało się, że od kiedy w latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku ostatni z tutejszych maziarzy przestał wyruszać w swój handlowy rewir, niesione niegdyś na wiele kilometrów przez górskie echo zawołanie „Maaaazi... kooooomuuu mazi... niech z domu wyłazi ” już nigdy nie rozlegnie się wśród dolin Beskidu Niskiego. Jednak kiedy starsi mieszkańcy Łosi, Nowicy, Gładyszowa, Zdyni czy słowackiego Bardejova znowu usłyszeli ów zaśpiew płynący z wozu ciągniętego przez dwa piękne konie, w niejednym oku zakręciła się łza.

W świecie tradycji

Maż i dziegieć powstawały w Łosiu w czasie procesu prymitywnej destylacji. Wyrabiano

je kładąc w głębokich dołach tzw. mieleszach stos wysuszonych szczap drewna. Kopiec wystający co najmniej metr nad ziemią zamykano i uszczelniano gliną, po czym podpalano. Gotowy produkt po kilku godzinach wewnętrznego tlenia się odprowadzała rurka umieszczona w dnie kopca. Najpierw pojawiała się terpentyna, później dziegieć, a na końcu maż. Wytwarzana przez Łemków maż służyła do konserwacji i smarowania osi wozów. Dziegciem leczyli grzybicę i chronili przed zakażeniami zwierzęta i ludzi. Pod koniec XIX w. , kiedy rozwinął się przemysł naftowy, zaprzestali wyrobu mazi. Zajęli się produkcją i handlem smarami kupowanymi w pobliskich zakładach naftowych. Maziarz na wiosnę zaprzęgał konie do swego wyładowanego towarem wozu i wyruszał w swój rewir, by powrócić, najczęściej, dopiero jesienią. Ci, których nie było stać na wóz nosili towary na swoich plecach. Łosiańscy maziarze wędrowali po całej ówczesnej Europie : Austro - Węgrach, Rosji i Prusach , znano ich i w Warszawie i Łomży i w Lublinie, ich wozy docierały do Rygi, Wilna i Jekateryneburga. Od połowy XIX w. do czasu wybuchu II wojny światowej maziarstwo było podstawowym źródłem dochodów dla większości rodzin z Łosia. Profesja maziarza upadła po drugiej wojnie światowej kiedy granice odcięły dawne rynki zbytu, wysiedlenia łemków w czasie akcji „Wisła” wyludniły tutejsze wsie, a potem zmiany technologiczne znacznie ograniczyły zapotrzebowanie na maziarskie produkty. Ostatni wędrowny maziarz Dmytro Karel zakończył działalność w 1970r.

Radio „Skrynia”

Program emitowany na antenie Polskiego Radia Rzeszów w czwartki w godz. od 18.05 do 19.00

Audycja adresowana jest do mieszkańców Polski południowo-wschodniej pochodzenia ukraińskiego i do wszystkich miłośników języka i kultury ukraińskiej. Na antenie Polskiego Radia Rzeszów program zaczął być nadawany w maju 1958 roku. Przez 35 lat audycję redagował Jarosław Czarnobaj. Obecnie program przygotowują Iwona Piętak i Olga Hałabud. Pod nazwą SKRYNIA magazyn jest emitowany od grudnia 2006 roku. Program przekazuje informacje z życia społeczności ukraińskiej w Polsce oraz relacje z najważniejszych wydarzeń na Podkarpaciu. Festiwale, koncerty, wystawy, konferencje naukowe, święta religijne, oświata ukraińska na Podkarpaciu, wywiady z interesującymi ludźmi polityki, nauki i kultury, działalność organizacji: Związku Ukraińców w Polsce, Zjednoczenia Łemków. Całość ilustrowana jest muzyką ukraińską - od ludowej po folk, pop i rock, a w każdym wydaniu programu w Muzycznej Skrzynce zostają przedstawieni popularni wykonawcy estradowej muzyki ukraińskiej.

Słuchaj online na www.radio.rzeszow.pl/skrynia

Radio „Kermesz”

Program emitowany na antenie Radia Kraków w soboty w godz. od 22:35 do 23:00

Kermesz to po łemkowsku odpust. Na kermeszu spotykali się różni ludzie, opowiadali różne historie, a oczekiwano na niego i strojono się nawet przez cały rok. Tak piszą redaktorzy audycji „Kermesz”, emitowanej na antenie Radia Kraków. Taki też, jest ich program, różnorodny i barwny w ciekawe postaci, historie, wydarzenia i muzykę. Oczekiwany przez słuchaczy przez cały tydzień.

Słuchaj online na www.radiokrakow.pl

XVII Łemkowski Kermesz w Olchowcu

Лемківський Кермеш в Вільхівці

19-20.05.2012

Програма ХІІІ Лемківського кермешу в Вільхівці

Субота 18.05.2013

- 18.00 Вечірня в Церкві Перенесіння моши св. Миколая в Вільхівці
20.00 Сценічні виступи:
Молодіжний фольклорний колектив «Горицвіт»
Українського ліцею з Лігниць
Співочий колектив «Ветшане» з Ветшна
Вокальний колектив "Святків'янки" зо Святкової Великої
21.30 До гуляня пригваряют:
Музичний гурт «Акустик» з Вижньої Єдлової, Словаччина и "Траме лем"

Неділя 19.05.2013

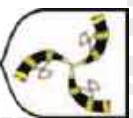
- 10.30 Літургія в Церкві Перенесіння моши св. Миколая в Вільхівці з обходом
13.20 Урочисте відкриття ХІІІ Лемківського кермешу и привітання гости

Концертна програма:

- 13.40 Молодіжний фольклорний колектив «Дикі бджоли»
Українського ліцею з Лігници
Обрядово-співочий колектив «Шаротка» з Дукі
14.40 Співочий конкурс рідних пісень для діти и молоді
15.15 Фольклорний ансамбль "Розмарія" з Прашова, Словаччина
Ансамбль пісні и танцю «Робжане» з Вуррки
17.15 Фольклорний колектив "Вільшня" з Полян
17.45 Фольк-група "Бурян" з Горлиц

В програмі Кермешу тіж будинки культуры, і плантро:

- документальна виставка присвячена Центральному табору праці в Явожні (сб-нд)
 - в недільне пополудне:
14.00 Доповід «Пам'ят про український підтабір ЦТП в Явожні»
- др Божена Палтва
15.00 Проекція фільму «Двері Лемківщини», реж. Роман Крик
16.20 Доповід «1150 років мисії солунських братів» - Стефан Гладик
17.00 Проекція фільму «Лемко сам о собі», реж. Пйотр Чижовіч
- Напередодни Кермешу:**
- порадкувана лемківських имонтери в Свіржовій и Вільхівці през лемківську молодь Нижньосілезького воеводства

Zrealizowano dzięki dotacji Ministerstwa Administracji i Sytuacji
Wsparcie finansowe: Marszałek Województwa Podkarpackiego,
Burmistrz Dukli

Програм ХІІІ Лемківського Кермешу в Олховцу

Субота 18.05.2013

- 18.00 Вечіртня в Церкві р.в. Прзенієсія Реліквії św. Миколая в Олховцу
20.00 Вустєру сценічне:
Молодіжowy зєспрół фольклорystyczny „Норуєвіт”
з Ліцеум українського в Легніцу
Зєспрół співачы, „Вієтзніаніє” з Вієтзна
Зєспрół вокалу „Świątkовіанкі” зє Świąтковоєй Вієткєй
21.30 Вієзотє музыкованіє:
Зєспрół музычнего „Acoustic” з Ужэна Јєдлова, Словація и "Нгаге Лєп"

Неділя 19.05.2013

- 10.30 Літургія в Церкві р.в. Прзенієсія Реліквії św. Миколая в Олховцу з процесією
13.20 Урочыстє отваріє ХІІІ Лємковського Кермешу и ровітаніє гошці.

Програм концертову:

- 13.40 Молодіжowy зєспрół фольклорystyczny „Дукі Вдзоль”
з Ліцеум українського в Легніцу
Зєспрół обрядово-співачы „Szarotka” з Дуклі
14.40 Konkurs співчу лємковскіх рієсні для дієти и молодієжy
15.15 Зєспрół фольклорystyczny "Rozmaria" з Прєсова, Словація
Зєспрół рієсні и таңса "Вобгзаніє" з Вобіткі
17.15 Зєспрół фольклорystyczny „Włsznia" з Ролан
17.45 Зєспрół фолькову "Buran" з Горліє

В програмі Кермешу гомієнієз (Дом культуры, і рієтро):

- вустава документальна роувієсона Сєнтралнєму Обовові Ргасу в Јавогзніє (сб-нд)
 - в нєдзієлнє роролудніє:
14.00 Прєлєкція р. „Рамієє о українскім родобовіє СОР в Јавогзніє”
- др Вожепа Равта
15.00 Проекція фільму „Двері Лємківсчyzну”, реж. Роман Круг
16.20 Прєлєкція р. „1150 лат мисії браті солушскіх” – Стефан Нладук
17.00 Проекція фільму „Лємко о собіє самум”, реж. Пйотр Чыззовіч
- В прєдєдніу Кермешу:**
- порадкуваніє роємковскіх сменгарзу в Świąтковоєй и Олховцу през молодієж лємковскą з војєводztва долноśląського

Organizator

Patronat medialny

